

GODEFRIDUS RONGÉ EN IGNATIUS VERVLIED, CISTERZIËNZERS UIT REET IN DE ABDIJ VAN SINT-BERNARDS TE HEMIKSEM TEN TIJDE VAN DE OPHEFFING VAN DE ABDIJ IN 1797

Voorwoord

In de eeuwenlange bestaansgeschiedenis van de cisterciënzerabdij Sint-Bernards te Hemiksem, vanaf de stichting te Vremde in 1237 tot de opheffing te Hemiksem in 1797, waarna de communautiteit bleef voortbestaan - weliswaar in diaspora tot de herneming van het gemeenschapsleven in het voormalig Engels dominicanerklooster te Bornem op 1 oktober 1833 - tot op heden, zijn er voor zover we weten maar twee monniken uit onze gemeente. De priester-monniken pater Godefridus Rongé en pater Ignatius Vervliet zijn beiden geboren te Reet. Ze hadden het ongeluk te leven in een woelige tijd, de tijd van de Brabantse Omwenteling, de Franse Revolutie, de Franse bezetting, de Boerenkrijg en de opheffing van abdijen en kloosters door de Franse overheid. Het abdijsarchief te Bornem bezat een grote collectie origineel bronnenmateriaal uit die periode.

Tijdens mijn verblijf in de vroege jaren '80 van vorige eeuw in de Sint-Bernardsabdij te Bornem, had ik de gelegenheid om veelvuldig te kunnen grasduinen in het abdijsarchief. Pater archivaris Joannes Zegers¹, maakte me met veel deskundigheid wegwijz door eeuwen abdijs-geschiedenis. Pater Lambertus Van Aken, de abdijsbibliothecaris, liet me meermaals gebruik maken van de prachtige immense bibliotheek. In mijn vrije tijd heb ik vele uren doorgebracht in het scriptorium, een studiezaal naast de bovenverdieping van de bibliotheek. Daar kon ik diverse tijdschriften van de cisterciënzerorde raadplegen en ook modernere geschiedkundige werken over de orde. Onderstaand artikel is het resultaat van mijn opzoekingen uit die tijd aangevuld met recenter bronnenmateriaal. Het meeleven met de toenmalige abdijsgemeenschap onder leiding van abt Gerardus Wassenberg en prior Maurus Ferket was een rijke levenservaring waar ik alleen maar dankbaar voor kan zijn². Bijzondere herinnering heb ik aan broeder Remigius Valkenburg, die als geen ander de kleine kantjes van de geschiedenis kende en me steeds wist te verwonderen met zijn meesterlijk vertelde geschiedkundige weetjes³. Tot slot was er ook pater Thomas Den Hollander, die geboren en getogen was in Oudenbosch, de parochie van onze twee Reetse cisterciënzers, die me heel wat informatie gaf over de Noord-Brabantse abdijsparochies en tevens een groot kenner was van de Bernardijnse spiritualiteit⁴.

Stichting

Op het einde van de 11e eeuw meenden drie benedictijnermonniken, Robertus van Molesme, Alberic van Citeaux en Stephanus Harding, dat belangrijke grondtrekken uit de regel van Benedictus werden verwaarloosd. Zij verlieten hun abdij te Molesme (F) en stichtten in maart 1098 de abdij van Citeaux, waar de regel in zijn oorspronkelijke versie werd nageleefd. Van Citeaux of Cistercie komt de naam cisterciënzers. Deze naam kreeg de nieuwe nederzetting eerst jaren later, ze heette aanvankelijk eenvoudig 'novum monasterium', het 'nieuwe klooster'. Vanuit de moederabdij Citeaux verspreidden de cisterciënzers zich tot in de verste uithoeken van Europa, vooral door het genie van Sint-Bernard

¹ Pater Joannes was tevens aalmoezenier van het ziekenhuis te Bornem.

² Dom Gerardus Wassenberg 45e abt van Sint-Bernards ° Volkel (NL) 1910, +Tongeren 1990.
Prior Maurus Antoon Ferket °Halsteren (NL) 1922, +Bornem 1987.

³ Broeder Remigius Adrianus Valckenburg °Delft (NL) 1905, +abdij Bornem 1983.

⁴ Pater Thomas Den Hollander °Oudenbosch (NL) 1920, +Hoogerheide (NL) 2003.

van Clairvaux⁵. Bernard werd geboren omstreeks 1090 in Fontaine bij Dijon en in 1112 trad hij in bij de cisterciënzers te Citeaux. De toenmalige abt Stephanus Harding merkte bij de jonge Bernard meteen het scherpe verstand op en de gave om anderen te overtuigen. Stephanus Harding gaf Bernard in 1115 de opdracht om de abdij van Clairvaux te stichten en Bernard was er abt tot aan zijn dood in 1153. Vanuit Clairvaux voerde hij een hervorming door van de cisterciënzerorde waarbij de nadruk lag op soberheid, gebed en eigen handenarbeid om zoals de apostelen in hun levensonderhoud te voorzien, al bij al een strenge levenswijze in al haar geledingen. De cisterciënzers zijn aldus een beschouwende of contemplatieve monastieke orde. De contemplatieve orden zoals ook de benedictijnen en kartuizers vormden de tegenhangers van de werkende of actieve orden, die zieken verzorgden, onderwijs gaven en werkzaam waren buiten de kloostermuren. Wanneer Bernardus

door onze Nederlanden trekt om de tweede kruistocht te propageren, sticht hij de cisterciënzerabdijen van Villers (1146), Aulne (1147) en Cambron (1148). De monastieke kaart van Europa wordt een sterrenhemel van cisterciënzerabdijen. Op een gegeven moment waren de paus, de aartsbisschop van York, kardinalen en vele bisschoppen allemaal oud-monniken van Clairvaux, geestelijke zonen van Bernardus⁶. Op 29 januari 1236 schonk Egidius Berthout, heer van Berlaar, zijn rechten te Vremde aan de abt van de cisterciënzer- abdij van Villers in Brabant⁷. Hendrik II, de hertog van Brabant, keurde deze schenking goed, en zo ontstond in 1237 de eerste Sint-Bernardsabdij te Vremde als dochterabdij van Villers. De cisterciënzerabdij van Villers-la-Ville in het hertogdom Brabant was in 1146 in opdracht van Bernardus gesticht door een groepje monniken uit de abdij van Clairvaux, waar hij abt was.

Op 20 augustus 1237, de feestdag van de Heilige Bernardus, namen de monniken uit Villers bezit van de nieuwe stichting te Vremde onder leiding van hun éérste abt, dom Hugo van Bierbeke. In 1243 kocht de Sint-Bernardsabdij van Vremde gronden te Hemiksem om de abdij van Vremde naar Hemiksem over te plaatsen; de belangrijkste redenen hiervoor waren het uitblijven van schenkingen, conflicten met de pastoor van Vremde en het conflict met de stichters van de abdij, de familie Berthout van Berlaar. Op 6 januari 1246 betraden de cisterciënzers (23 koorreligieuzen en 28 lekenbroeders) hun nagelnieuwe abdij te Hemiksem met hun abt Gosuinus Dreyman⁸. Ze zouden hier verblijven tot de opheffing van de abdij door de Franse bezetters in 1797. Op het einde van de 17e eeuw was de Hemiksemse abdij al zeer welvarend en behoorde zij tot de rijkste grondbezitters in het hertogdom Brabant, enkel door de premonstratenzerabdij van Tongerlo overtroffen. De abt van Sint-Bernards

⁵ Bomans G., Trappistenleven- kroniek van een Abdij, Amsterdam/ Brussel 1973.

⁶ Van SCHAİK T., Abdijen in West-Europa en hun bewoners. Tielt 1992.

⁷ Goetschalckx P., Van Doninck B., Oorkondenboek der abdij van Sint Bernards aan de Schelde 1233-1276. Deel I

Antwerpen 1926.

⁸ De Schepper L., Oud en Nieuw Hemiksem met de Sint-Bernardsabdij. Antwerpen 1957.

zetelde in de Staten van Brabant en vertegenwoordigde er samen met 11 abten van diverse monastieke orden en met de bisschoppen van Antwerpen en Mechelen de geestelijke stand⁹.

Voorbeschouwing bij de uitdrijving

Nog vóór de Franse bezetting van onze Oostenrijks-Habsburgse Nederlanden begon al een niet aflatend offensief tegen de contemplatieve kloosters. In 1782 deed onze toenmalige vorst keizer Jozef II (de keizer-koster) alle religieuze gemeenschappen ontbinden waarvan hij het nut niet inzag. Het verrichten van parochiewerk gold niet als excuus. Het merendeel van de cisterciënzerabdijen viel ten offer aan zijn keizerlijk decreet en enkel die abdijen ontsnapten, waar de wet niet ten uitvoer kon worden gebracht ten gevolge van het vroegtijdig overlijden van Jozef II¹⁰. Dit was het geval bij ons in België, waar verwoede tegenstand het ongeduldig Oostenrijks gezag remde. De toenmalige abt van Sint-Bernards, dom Benedictus Neefs (Kontich 1741-Brussel 1790) was een geducht tegenstander van de politiek van keizer Jozef II. Dom Benedictus Neefs kwam openlijk in verzet tegen de jozefistische wetten van “le frère sacristain” en weigerde halsstarrig zijn novicen naar het Seminarie-Generaal te Leuven te sturen¹¹. Meer nog, hij liet zijn novicen zelfs dienst nemen in het Brabantse revolutionaire leger in de strijd tegen het Oostenrijks bewind.

religieuze kleding en

Benedictus Neefs

Omdat de Sint-Bernardsabdij een van de rijkste van Brabant was kon abt Neefs aanzienlijke fondsen inbrengen voor de Brabantse revolutionaire zaak. Hij stelde zelfs de abdijbezittingen in de Verenigde Provinciën hiervoor borg. In 1788 werd prelaat Neefs gekozen als afgevaardigde in de Staten van Brabant, maar hij overleed vrij onverwacht en jong op 17 november 1790 te Brussel, betreurd door alle Brabantse patriotten. De 14 abdijen en 39 monialenkloosters van de cisterciënzers in onze gewesten hebben hun bestaan enige jaren kunnen vrijwaren tot ze in de brand van de Franse Revolutie toch ten onder gingen. Een Franse wet van 4 augustus 1792 verklaarde alle kloosters voor ontbonden, uitgezonderd zij die verbonden waren aan een ziekenhuis of een sociale dienst. Bovendien werd het dragen van

religieuze kleding en

habijt verboden. Voor de verlichte maatschappijhervormers waren abdijen en kloosters versteende restanten uit de donkere middeleeuwen. Zij moesten derhalve omwille van de vooruitgang worden opgeruimd. Tijdens het beslissend debat over deze maatregelen in de Franse Nationale Vergadering van 12 februari 1792 verklaarde Antoine Barnave (1761-1793) onomwonden: kloosterorden horen niet thuis in onze samenleving, u moet ze alle zonder pardon vernietigen. De even venijnige Jerome Petion

⁹ Vereniging voor heemkunde in Klein-Brabant. De Brabantse abdij in Hemiksem. De Kleinbrabantse abdij in Bornem.

Abdij Bornem 1995.

¹⁰ Merton T., De Wateren van Siloe. Utrecht/Brussel.

¹¹ Schaerlaecken R., Het obituarium van de Sint-Bernardsabdij 1237-1900, van dom Benedictus Van Doninck. Rumst

Rumesta Jaarboek 2014.

de Villeneuve (1756-1794) waarschuwde dan ook om geen uitzonderingen te maken want “het behoud van enkele kloosters, zal de rest weer doen opstaan.”¹²

De uitdrijving

Tijdens de Franse bezetting van onze gewesten waren onze abdijen en kloosters het eerste slachtoffer van een buitensporige en bijzondere wreedheid. Kloosters werden regelmatig doorzocht en geplunderd en vielen ten prooi aan tomeloos vandalisme. Er werden zware belastingen geheven en reeds in 1794 moest Sint-Bernards 1.500.000 livres aan belasting ophoesten aan de Franse staat. Hiervoor moest de abdij goederen, gronden en gebouwen verkopen te Vremde, Boechout, Lachenen en Hagenbroek in Lier, Schelle, Niel, Bornem, Ruisbroek, Lier, Kontich, Reet, Mortsel en Hemiksem¹³. Veel religieuzen werden veelvuldig gepest en ook fysiek mishandeld tijdens hun verplaatsingen om aan zielzorg te doen.

Een nieuwe Franse wet van 1796 bepaalde alle kloostergoed voor verbeurdverklaard. Pater Bruno Joannes Baptist Van Dijck uit Walem (°1726) was de laatste monnik die begraven is in de abdij te Hemiksem. Hij overleed op 16 oktober 1796 te Gastel, waar hij pastoor was (Obiit in Gastel, ultimus confratrum, sepultus in monasterio, ad Schaldim)¹⁴. Op zaterdag 7 januari 1797 werden de Hemiksemse cisterciënzers met wapengeweld uit hun abdij verdreven door Franse militairen. Er begon voor hen een lange ballingschap die voor de langstlevenden onder hen meer dan 35 jaar zou duren. Aan het hoofd stond abt Raphael Seghers (Merchtem 1746-Merchtem 1810), opvolger van de betreunde Benedictus Neefs. Prelaat Seghers zou de laatste abt te Hemiksem worden.

De communiteit bestond tijdens de uitzetting uit 58 priester-monniken, 2 broeders en 1 novice, van wie minstens de helft buiten de abdij werkzaam was. De Sint-Bernardsabdij stond in voor zes parochies waarvan ze het patronaatsrecht uitoefenden, het recht om in die parochies pastoors te benoemen. Het waren Oud-Gastel, Oudenbosch (de parochie Oudenbosch zou tot 1968 cisterciënzer pastoors hebben), Hoeven en Wouw, gelegen in Noord-Brabant (NL), en Loenhout en Kapellen. Ze had tevens 4 provisors die de belangen van de abdij behartigden op buitengoederen en refuges, 2 in Antwerpen, 1 in Zoersel en 1 op het hof van Coolhem te Puurs, rectors en confessors, één of twee monniken die de vrouwen- of monialenabdijen van de cisterciënzerorde bedienden die onder de jurisdictie van de abt van Hemiksem vielen. De bekendste in onze buurt is de abdij van Rosendaal te Walem (1220), en verder zijn er Nazareth bij Lier, Zwijveke bij Dendermonde, Sint-Bernardsdal te Diest, Onze-Lieve-Vrouw van de Wijngaard te Leuven en Nieuwenbosch bij Gent. De monialenpriorij te Muizen, opgericht in 1380 voor grauwezusters en in 1387 overgegaan naar de cisterciënzerorde en sinds 1398 eveneens onder jurisdictie van de abt van Hemiksem, was reeds opgeheven door keizer Jozef II op 17 maart 1783.

35 Jaar ballingschap

Na de uitdrijving nam abt dom Raphael Segers met twee provisors en de jongste 25 monniken zijn intrek in de Villa Heemsdael, een halfuur gaans van de abdij bij Kallebeek, na een eerste opvang bij bezorgde burgers te Schelle om burgerkledij aan te trekken. Prior Bauwens trok met 8 monniken naar het kasteel van Niel, terwijl enkele bejaarden waren ondergebracht op het kasteel van Lachenen bij Lier. De priester-monniken die de Noord-Brabantse parochies bedienden hadden weinig last van het

¹² Lekai L., De Orde van Citeaux Cisterciensers en Trappisten. Abdij Achel 1980.

¹³ De Schepper L., Oud en Nieuw Hemiksem. Antwerpen 1957.

¹⁴ Van Doninck B., Obituarium Monasterii Loci Sancti Bernardi S.ord.Cist. 1237-1900. Lerins (FR) 1900.

Franse geweld en zaten er betrekkelijk veilig. Gedurende bijna een jaar bleef alles relatief rustig zijn gang gaan voor de bannelingen. Begin september 1797 legt het Franse Directoire aan alle officiële ambtenaren en priesters een eed op, waarbij haat wordt gezworen aan het koningschap en trouw aan de wetten van de republiek. *“Je jure haine à la royauté, à l’anarchie et fidélité à la République et à la Constitution de l’an III”*. Op 18 fructidor (4 september 1797) maakten extremisten, oud-conventionelen, zich meester van het Directoire (les Fructidoriens) en reeds op 5 september werden de vroegere wetten tegen kerk en adel opnieuw in volle hevigheid van kracht : *la petite terreur* begon¹⁵.

Onze geestelijkheid met aartsbisschop kardinaal Franckenberg van Mechelen op kop weigerden massaal om deze eed af te leggen. Ook de cisterciënzers sloten zich hierbij aan. Dit was het begin van de beloken tijd en een eerste aanzet tot de Boerenkrijg van 1798. Priesters die de eed weigerden werden vogelvrij verklaard en op een meedogenloze wijze opgespoord en aangehouden. Op 18 januari 1798 kwamen zeven Franse gendarmen naar Heemsdael met een aanhoudingsbevel voor abt Raphael Seghers. Prelaat Seghers kon echter ontkomen naar het Tolhuis te Schelle. Ook te Lachenen werden 4 monniken opgepakt tijdens een Franse razzia. Tijdens de vervolgingen gingen alle Hemiksemse monniken uit elkaar. De meesten hadden een onderkomen gevonden bij familie of vrienden verspreid over diverse locaties in België en Nederland.

Het Franse Directoire ging toen nieuwe wegen op in de strijd tegen onwillige priesters, men voerde het systeem in van “de droge guillotine”. In plaats van de priesters terecht te stellen en te onthoofden werden ze verbannen, wat het nieuwe marteltuig bij uitstek werd. *“Le Directoire ne tue pas, il fait mourir”*. Meer dan 9000 priesters kwamen alzo terecht op lijsten van “incivieken”. Ondanks verwoede klopjachten slaagden de Fransen er niet in om meer dan enkele honderden priesters te arresteren, en dan nog meestal omdat de Fransen hulp kregen van verraders. Veel priesters belandden op de pontons te Rochefort, gevangenschepen met onmenselijke hygiënische omstandigheden, andere werden verbannen naar de eilanden Rhé en Oléron. De bejaarden werden voornamelijk gevangengezet in de hoofdplaats van hun departement in België en Zuid-Nederland. Het slechtst eraan toe waren zij die verbannen werden naar een strafkolonie in Frans-Guyana in Zuid-Amerika. Vier monniken van Sint-Bernards zouden daar kort na elkaar onder vreselijke omstandigheden het leven laten. Ze worden beschouwd als de 4 martelaren uit de abdijgeschiedenis:

- Pater provisor Norbertus Roelandts (°Rupelmonde 1749) overleed op 5 november 1798 te Conamama¹⁶
- Pater Clemens van Bever (°Zemst 1750) overleed op 8 november 1798 te Conamama
- Pater Jacobus De Mals (°Verrebroek 1756) overleed op 10 november 1798
- Pater Edmundus Eyskens (°Gierle 1758) overleed op 11 november 1798 te Conamama.

Uitgeput door de lange zeereis onder onhygiënische omstandigheden, stormen, honger, dorst, de genadeloze tropische hitte, ongedierte en ziekte stierven zij in Frans-Guyana. Verzwakt door scheurbuik, rode loop (dysenterie) en insecten die eitjes legden in de tenen waardoor voeten en tenen gingen rotten. Op 24 september 1798 was reeds een eerder aangekomen cisterciënzer overleden te Conamama, pater Malachias Henricus Bertrand (° Montérant 1756) van de abdij van Orval, procurator van de cisterciënzerorde. De vijfde cisterciënzer uit Hemiksem, pater Marcus Van Den Schriek (°Temse 1749), die samen met zijn vier onfortuinlijke medebroeders was opgepakt, overleefde zijn gevangenschap. Hij belandde op 13 mei 1798 op het ponton La Charente te Rochefort en werd op 7

¹⁵ Cruysberghs K., Groten uit ons volk. Leuven 1951.

¹⁶ Van Bavegem J.B., Het martelaarsboek der Belgische Geestelijkheid. Gent 1875.

augustus 1798 verbannen naar het eiland Rhé. In december 1799 is hij vrijgelaten, en hij verbleef sindsdien te Lier, waar hij op 11 januari 1823 overleed.

De vervolging van de priesters en religieuzen, alsook de sluiting van kerken zou blijven duren tot na het concordaat tussen de Heilige Stoel en Napoleon op 15 juli 1801. Praktisch durfden de priesters pas in 1802 schoorvoetend hun kerken weer te openen. Vandaar ook het oude gezegde "*in het jaar 1 (1801) als de uilen preekten*", vermits de uilen de enige waren die vrij konden bewegen in de leegstaande kerkgebouwen. We zien van toen af ook dat onze cisterciënzers in diaspora openlijk hun priesterschap uitoefenden in diverse parochies in betrekkelijke vrijheid. Op 1 januari 1807 echter ging de verplichting in om enkel nog de keizerlijke catechismus te gebruiken voor het godsdienstonderricht. De religieuzen van Sint-Bernards staken hun ongenoegen over deze maatregel niet onder stoelen of banken. Weerom waande men zich in de beloken tijd en er werd weer op sommige plaatsen jacht op priesters gemaakt. Pater Bernardus de Lausnay (°Opwijk 1760, +Gastel 1818), die in 1805 pastoor was te Loenhout, weigerde standvastig het Te Deum te zingen in zijn kerk voor de roemrijke overwinningen van het Franse Leger en de "*door God zichtbaar beschermde keizer Napoleon*"¹⁷. Pater Bernardus de Lausnay werd dan ook door de overheid afgezet als parochiepriester in 1813. Toen hij later zijn naam las in een catalogus van het bisdom Mechelen bij de priesters die het eens waren met de "galliciaanse wetten", eiste hij onvervaard bij vicaris-generaal van het bisdom Forgeur dat zijn naam onmiddellijk zou verwijderd worden. En wel "omdat de opperste Rechter hem niet uit het boek der levenden zou schrappen".

Cisterciënzers uit Reet

Opmerkelijk is dat ondanks de betrekkelijke nabijheid van de Sint-Bernardsabdij te Hemiksem er maar twee monniken uit onze huidige gemeente Rumst afkomstig waren. De paters Godefridus Rongé en Ignatius Vervliet zijn beiden geboren en opgegroeid in onze deelgemeente Reet¹⁸. Beiden stamden uit een welstellende landbouwerfamilie. Net uit zulke welstellende landbouwerfamilies en families die zich bezighielden met handel kwamen ook de meeste monniken van Hemiksem. Sint-Bernardus was ook goed bekend en in landbouwmiddens gold hij als beschermer tegen de kwade hand en veeziekten. De meeste landbouwers hadden in hun woning en stal een beeld van de heilige of een beschermprint. Wegens de legende dat zieke dieren genazen als ze brood aten dat door de Heilige Bernardus was gezegend, werd hij één van de belangrijkste geneesheiligen van veeziekten en een beschermheilige in huis en stal. De boeren riepen hem aan tegen de "kwade hand" in de stallingen. Een gebed tot Bernardus klonk als volgt: *Bernardus, bewaar het vee, het paard, de koe, het schaap en het zwijn. Wil met een rijke oogst uw kinderen steeds bejegenen dan blijven we U vereren met liefde, groot en klein.*¹⁹ Onze beide Retenaars moeten alvast een goede scholing hebben gehad met kennis van het Latijn, dat onontbeerlijk was voor de toenmalige liturgie en de getijden- of koorgebeden).

Petrus Joannes Rongé werd geboren te Reet op 22 augustus 1746²⁰ als zoon en enig kind van Cornelius Rongé en Anna Vinck; hij kreeg zijn doopnaam van zijn peter, Petrus Rongé, en Joanna Wellens was zijn meter. De jonge Petrus was amper vijf jaar oud toen zijn moeder overleed in 1751. Op 2 oktober 1771 trad Petrus Rongé in bij de cisterciënzers te Hemiksem en ontving hierbij de kloosternaam

¹⁷ Marcus F., De Sint-Bernardsabdij tussen Hemiksem en Bornem. Vereniging voor heemkunde in Klein-Brabant, jaarboek 1995.

¹⁸ Parochie H. Maria Magdalena te Reet. Register der geboorten 1653-1805. Rumesta 1985.

¹⁹ Claes J., Beschermheiligen in de Lage Landen. Leuven 2006.

²⁰ Vermeulen L., De Familie Vervliet te Reet en Niel. Korte leidraad. z.j.

Godefridus²¹. Na zijn noviciaat deed frater Godefridus zijn professie op 8 november 1772 voor de communauiteit en zijn abt dom Norbertus Bruyndonckx (°Berlaar 1733, +Antwerpen 1780).

Op 21 september 1776 werd Godefridus Rongé tot priester gewijd. Pater Godefridus was van dan af voornamelijk werkzaam in de abdij te Hemiksem als priester. In 1779 werd pater Godefridus Rongé, die over opmerkelijke organisatorische kwaliteiten beschikte, aangesteld tot subprior (onderprior) van de Sint-Bernardsabdij. De subprior is de derde in rang onder de abt en de prior van een abdijsamenleving. Hij volgde pater Gregorius De Bruyn (° Oudenbosch 1740) op die eerst assistent werd te Kapellen in januari 1779 en later in dat jaar onderpastoor werd te Hoevenen, waar hij overleed in 1807. Na de opheffing van de abdij verbleef Godefridus Rongé te Oudenbosch, waar de abdij al heel lang een parochie beheerde bediend door cisterciënzers uit Hemiksem. Hij verbleef er in de pastorij bij zijn medebroeder pater Judocus Emmanuel Backx (°Lokeren 1736), die er pastoor was sinds 1785.

Oudenbosch is een gemeente in het westen van de Nederlandse provincie Noord-Brabant, (een deel van ons aloude hertogdom Brabant) niet ver van Etten-Leur en Roosendaal. Oudenbosch ging in 1997 op in de gemeente Halderberge. De abdij van Hemiksem had reeds in 1275 rechten en grondbezit in Oudenbosch door een schenking van Arnold van Leuven, heer van Breda, die hen het Baerlebos en 200 bunder moerasland schonk. In de loop van de tijd wisten Hemiksemse lekenbroeders die gronden droog te leggen voor de landbouw. Wereldlijk behoorde Oudenbosch vanaf 1287 tot de heerlijkheid Bergen op Zoom (vanaf 1533 markiezaat Bergen op Zoom). Godefridus Rongé werd in 1806 officieel aangesteld tot onderpastoor te Oudenbosch toen pastoor pater Judocus Backx er overleed op 10 juli 1806. In hetzelfde jaar volgde Godefridus hem op als pastoor, en kreeg hij zelf een andere medebroeder als onderpastoor. Een streekgenoot Pater Josephus Petrus Hellemans afkomstig uit Kontich (°1764) buurgemeente van Reet, vervoegde hem in de Oudenbosche pastorij op 6 december 1806. Pater Hellemans bleef onderpastoor te Oudenbosch tot 1825 en werd er zelf pastoor tot aan zijn overlijden op 78 jarige leeftijd in 1842.

Godefridus Rongé werd in 1811 benoemd tot landdeken van het district Bergen-op-Zoom. Op 26 juni 1812 is Godefridus Rongé op 62 jarige leeftijd overleden te Oudenbosch en er ook begraven. Er zijn enkele brieven bewaard van Godefridus gericht aan zijn abt Raphael Seghers²².

²¹ Switsers A., Heilig Reet, zijn Priesters, zijn Kloosterlingen. Reet 1996.

²² Abdijarchief Bornem doos Abt Raphael Seghers.

De brieven hebben als onderwerp een poging om de Sint-Bernardsabdij te herstitichten in Nederland in de gemeente Wouw vermits terugkeer naar Hemiksem geen optie was. Pater Godefridus Rongé onderhandelde daarover met baron Solares, die zijn buitengoed Spreeuwenburg daarvoor ter beschikking wou stellen, maar de onderhandelingen liepen niet zoals gewenst en zijn dan ook afgesprongen.

De voorgevel van de pastorij van Oudenbosch

Onze tweede Reetse cisterciënzer pater Ignatius Vervliet is geboren te Reet op 30 maart 1763, eveneens in een welstellende landbouwerfamilie en een kroostrijk gezin. Hij kreeg de doopnamen Petrus Franciscus en was de zoon van Cornelius Vervliet en Anna Catharina Vertommen²³. Zijn heerom was e.h. Franciscus Vertommen, de broer van zijn moeder en diocesaan priester. Petrus Franciscus Vervliet was ook de jongste broer van juffrouw Joanna Vervliet (°Reet 1762, +Reet 1818) die begijn was te Antwerpen. Zij kwam op 27 mei 1807 terug naar Reet en woonde er in bij haar broer Franciscus Vervliet en zijn echtgenote Theresia De Weerdt. Petrus Franciscus Vervliet trad in de Sint-Bernardsabdij te Hemiksem in op 5 augustus 1791 en kreeg tijdens zijn inkleding op 28 augustus 1791 de kloosternaam Ignatius.

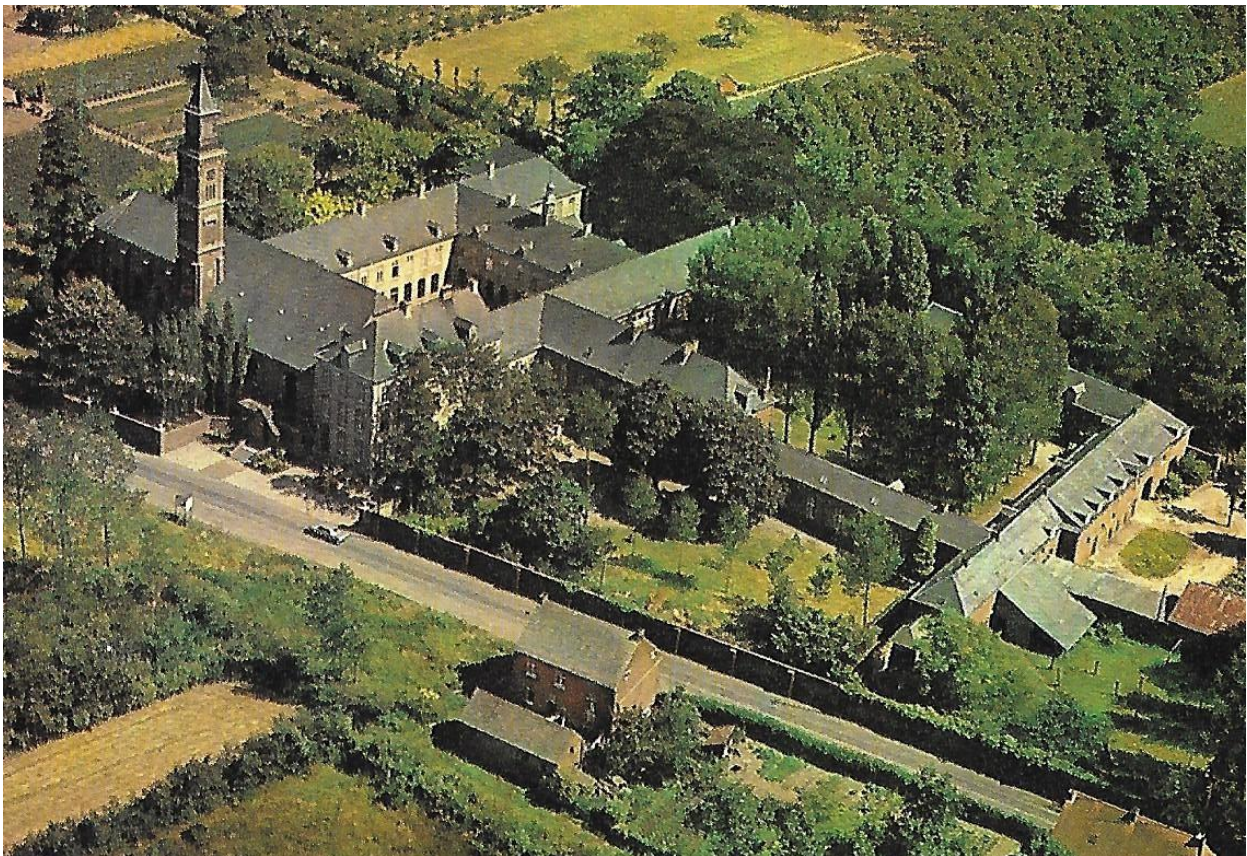
Hij deed zijn professie een jaar later op 28 augustus 1792 bij abt Raphael Seghers. Pater Ignatius Vervliet werd tot priester gewijd op 14 juni 1794. Tot de opheffing was hij werkzaam als jong priester in de abdij te Hemiksem. In 1797 vluchtte Ignatius samen met abt Seghers, twee provisors en vijf jonge medebroeders naar de villa Heemsdael bij Kallebeek. Vermoedelijk is Ignatius Vervliet tijdens de latere vervolgingen terug naar Reet gegaan naar zijn familie. Op 17 januari 1807 is hij benoemd tot onderpastoor van zijn dorpsgenoot en medebroeder Godefridus Rongé te Oudenbosch. Pater Ignatius

²³ Vermeulen L., De familie Vervliet te Reet en Niel. z.j.

Vervliet overleed vroegtijdig op 48-jarige leeftijd op 8 januari 1811 te Oudenbosch en is er ook begraven.

Herstel te Bornem

Tijdens het Nederlandse bewind na de val van Napoleon voerden de oude jozefistische staatsopvattingen opnieuw het hoge woord. Onze toenmalige koning Willem I was ongetwijfeld een bekwaam vorst met goede eigenschappen, maar hij was ook bevooroordeeld tegenover katholieken. Hij vaardigde in 1815 een verbod uit voor kloosterlingen: ze mochten geen overheid buiten Nederland erkennen of bevelen van hen ontvangen. Willem I werd nog verder in die richting gedreven door de minister van justitie Cornelis Felix Van Maanen, die de invloed van de katholieken vreesde die door de aanhechting van onze Zuidelijke Nederlanden een bijna drievoudige meerderheid vormden.

De abdij te Bornem

De Belg Gobau was directeur van het departement van de katholieke eredienst, dat later onder de Leuenaar Gobbelschroy viel. Beiden werden bijgestaan door de geestelijk scheefgewassen Hegeliaan

Robertus Van Ommeren

mr. P.G van Ghent uit Baarle-Nassau²⁴. Alle drie waren ze doortrokken van het meest onvervalste jozefisme en vaardigden decreten uit die het bijzonder moeilijk maakten om religieuze orden hun oude eigendommen weer in bezit te laten nemen en het kloosterleven te herstellen. Op 17 mei 1826 kwamen de 15 nog in leven zijnde monniken tot overeenstemming om het bestuur en de lopende zaken van de gemeenschap in diaspora toe te vertrouwen aan hun confraters Vincentius Bonaventura de Clercq (°Eeklo 1770, +Bornem 1836), provisor Rafael Antoine (°Antwerpen 1772, +Bornem 1843) en prior Dominicus Boyen. Dit was een meesterlijke zet omdat dit talentvol driemanschap over alle troeven beschikte voor een herstelling van hun abdijgemeenschap.

Met hulp uit Rome door de steun van kardinaal Maurus Cappellari, prefect der propaganda (°Belluno 1765, +Rome 1846), een camaldulenzermoonnik en latere paus Gregorius XVI, die de voortzetting van Sint-Bernards zeer genegen was, en hen de kans gaf om nieuwe novicen op te leiden te Rome,

werd er werk van gemaakt. Arnoldus Schoonen (°Wouw 1800, +Bornem 1869), die reeds in 1827 tot priester was gewijd, werd de eerste novice, spoedig gevolgd door Willem Hellemons (°Roosendaal 1810, +Oudenbosch 1884). De nieuwe grondwet van het intussen onafhankelijke België waarborgde een totale vrijheid van godsdienst en van vereniging en vooral dit laatste was essentieel om te heropbloei van de kloosters te realiseren. De novicen waren intussen aangevuld met drie andere Roosendalers, Bernardus Cornelius van Hal (°1806, +Gastel 1866), Robertus van Ommeren (°1806) en Stephanus Johannes Hellemons (°1807, +Gastel 1887). Vanaf 1 oktober 1831 huurden pater Vincentius en pater Rafael een leegstaand dominicanerklooster (het Engels Klooster) te Bornem voor een periode van 30 jaar van de eigenares weduwe Storms uit Deurne. Alle toebehoren, meubilair, gronden en bossen waren ook in de huur opgenomen. In diezelfde maand betrokken de eerste cisterciënzers hun nieuwe klooster waar pater Vincentius de Clercq tot eerste superior werd aangesteld omdat prior

Dominicus Boyen (°Halen 1762) pastoor in Wouw bleef. Hij was de laatste levende monnik van Hemiksem bij zijn overlijden te Wouw op 19 februari 1847.

Op 9 september 1835 verkreeg het klooster alle rechten, privileges en lasten van de abdij van Hemiksem. Slechts de 5 overlevende monniken van de 61 ten tijde van de opheffing zagen zo hun oude abdij hersteld te Bornem.

²⁴ Merton T., O.C.R., De Wateren van Siloe. Bijvoegsel door een Trappist van Koningshoeven. Utrecht/ Brussel 1950.

Op dezelfde dag werd de jeugdige pater Robertus van Ommeren Op 29-jarige leeftijd als nieuwe superior aangesteld. Hij kocht het klooster op 3 augustus 1836. De toevloed van jonge monniken maakte het superior Robertus van Ommeren zelfs mogelijk de oude cisterciënzer-abdij van Val-Dieu (Aubel 1180-2001) te herstiten in 1844.

In 1856 werd het cisterciënzerklooster te Bornem door paus Pius IX tot abdij verheven en verkreeg Robertus van Ommeren de abbatiale waardigheid²⁵. Hij werd de 39e abt van Hemiksem en de 1e te Bornem. Op 18 juni 1856 wijdde de generaal-abt van de cisterciënzerorde monseigneur Teobaldi Caesari (°Arcevia 1804, +Rome 1879) de nieuwe abt, die plechtig gemijterd werd te Rome.

Dom Robertus van Ommeren overleed te Bornem enkele dagen voor zijn 89e verjaardag in de abdij op 15 januari 1895; hij had er dan bijna 60 jaar verbleven. Hij had de wens vervuld van dom Raphael Seghers, de laatste abt te Hemiksem, die na de uitdrijving uit Sint-Bernards aan de Schelde zijn brieven ondertekende met de woorden *“Abbas et utinam non ultimus”*, abt en moge ik niet de laatste zijn. *“Blijft eensgezind”*, had abt Raphael Seghers in zijn testament aan zijn medebroeders gezegd, *“en zorgt ervoor in de toekomst de abdijsamenleving te herstellen”*.

Rudy Schaerlaecken

Sint-Bernardus

²⁵ Van Doninck B. O.Cist., Het voormalig Engelsch Klooster te Bornhem 1603-1903. Leuven 1904